

AZ ÜGYVÉDI ESKÜ KEZDETEIHEZ

MEZEY BARNA

JOG.
történet

ELTE ÁJK

JOGTÖRTÉNETI KUTATÁSOK

A SZERZŐ:

PROF. DR. MEZEY BARNA

PROFESSOR EMERITUS

ELTE ÁJK

MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉK

MEZEYB@AJK.ELTE.HU

2025. december 1.

A prókátor elnevezés a 15. század óta része a magyar nyelvnek, s ez a jogi képviseleti tevékenység elterjedtségére utal. Varga Endre azonban figyelmeztetett rá: ez korántsem jelentette magának a hivatásnak a megszerveződését. „[...] az újkorban sincs semmi olyan határozott jogi, terminológiai vagy egyéb különbség, lényeges jegy, mely a hivatásos ügyviselőket a nem-hivatásos, ad hoc megbízottaktól elválasztaná.”¹ A magyarországi kezdeteknél az ügyvédekre, mint hivatásrendre vonatkozó generális szabályozással nem találkozunk, hiszen sok esetben magánszemélyek alkalmi megbízásairól volt szó, így sem jogi szakmai ismereti, sem szervezeti normákat nem kérhetünk számon a jogalkotón vagy jogalkalmazókon. A 15. századig hiányzott a törvényi szabályozás is, ami arra utalhat, hogy az intézménnyel kapcsolatos problémák nem érték el az udvari körök ingerküszöbét. A század második felétől kezdődően elszórtan, főként per-jogi problémák kapcsán rendeztek az uralkodók egy-egy képviseleti kérdést. Ez idő tájt az ügyvédekkel kapcsolatosan leginkább az *erkölcsi gátlástalansággal* kapcsolatos észrevételek domi-

náltak a jogalkotás zónáját. A mind több ügyet vállaló prókátorok feladatai szaporodtak, munkaterhük és felelősségük is nőtt, ami sok esetben járt *lelkiismeretlen és felületes ügykezeléssel*. Nem volna helyes ugyanakkor figyelmen kívül hagyni, hogy a professzionizálódás útjának első lépcsőjénél tartva, ekkor kezdett kialakulni a jogot jól ismerő, *jogtudó ügyvédi kör*, melyből utóbb a hivatásos ügyvédi osztály kialakulhatott.

A panaszok idővel egyre csak szaporodtak. Az uralkodók és az országgyűlések az ügyvédi munka szabályait alapvetően büntetőjogi eszközökkel kísérelték meg körülírni. A törvényhozás az etikai vétségeknek az *eskü intézményével* próbált meg gátat szabni. Tette ezt oly módon, hogy a vétséget elkövetőt a hitszegők kategóriájába sorolva, rá az esküszegés büntetőjogi szankcióját helyezte kiállításba. „Mindenféle csalások elhárítása végett, az ország-lakók jónak látták, hogy az ügyvédek, [...] Jesküt tegyenek, a melyet *patvarsági eskü*nek neveznek.”² Zlinszky János szerint az eskü előírásának értelme „*abban a felfogásban rejlik, hogy az ügyvéd az igazságszolgáltatás, és nem a fél kiszolgálója, a tárgyi igazságot segít megkeresni.*”³

A kötelezővé tett eskü mintegy foglalatla lett az ügyvédek által elkövethető büntetendő cselekményeknek; a kor gyakorlatának megfelelően a büntetés felől közelítette a tényállást. (Az esküről szóló törvény által rendelt módon, rájuk is, mint „*csalókra és hamis esküvőkre*” jószágvesztés és örökös fogság várt.). Ami a *patvarkodási eskü* intézményesülésében feltétlenül előrelépés volt, az az ügyvédi vétségek meghatározása. A törvény szerint vétségnek minősült a

felek félrevezetése („különböző fogásokkal [...] ide s tova hurcolása), a „*hiában való és üres kifogásokkal*” valamint „*tiltott és törvénytelen halogatásokkal*” a *perek elhúzása, az ellenféllel összejátszás, „igazságtalan peres ügyek”* elvállalása, a felek védelmezése „*Magyarország törvényei ellenére*”. Végül megjelent a korrupció is a tiltott cselekedetek között, ha az ügyvéd „*ajándékoktól csábítva ellenkezőleg cselekedett*”.⁴ Az országgyűlésnek azonban néhány éven belül azzal kellett szembesülnie, hogy az ügyvédi eskü nem a vágyott célt érte el. Ellenkezőleg: a patvarkodási eskü kötelezettsége jelentős mértékben korlátozta az ügyvédek számát, így „*az ilyen esküdt ügyvédek egyetlen egy keresetért is túlságos bért követeltek*”.⁵ Sőt, egy új vétség is gyakorlatba jött: ügyvédek a peres felek ellen néha titkon arra szövetkeztek, hogy *ellenlábasaik ne tudjanak ügyvédet fogadni*.⁶ A diéta a számos érdekelt nyomására törölte a kötelező esküt és ettől kezdve nem foglalkozott ezzel a kérdéssel. Az intézmény azonban regionálisan tovább élt, a vármegyei gyakorlatban és a városi praxisban igazolhatóan jelentőségre jutott. Az országos jogban csak több mint száz esztendő múltán, 1694-ben alapodott meg végül az eskü története, az I. Lipót által kibocsátott első országos ügyvédi rendtartás részeként.⁷

Az uralkodói statútum az 1567. évi 27. tc-re hivatkozva tette kötelezővé az ügyvédi esküt, még-hozzá országosan, a szabad királyi városokra is kötelező erővel. Az eskü országosan egységes szövege lehetővé tette, hogy a bármely hatóság előtt letett esküről kibocsátott *testimoniális birtokában* az esküdt ügyvédek valamennyi hatóság előtt eljárhassanak. Az eskü értelemszerűen magába

foglalta mindazokat a tilalmazott magatartásokat, melyektől az ügyvédeknek tartózkodniuk kellett, s melyek már korábban is megfogalmazódtak a különféle dekretális normákban. A legfontosabbak voltak az igaztalan ügyben eljárás, hazai joggal ellenkező vagy jogtalan ügy vállalása, a felektől méltánytalan haszon behajtása, a fél cserbenhagyása, a perek hosszának rabulista elhúzása,⁸ a felek ilyenre történő kioktatása,⁹ megbízója kárára az ellenféllel megállapodás létrehozása, a kellő tisztelet és megbecsülés hiánya a bírakkal szemben, rágalmozás és sértő megjegyzések az eljárás során.¹⁰ Varga Endre szerint az eskü alapján kibocsátott igazoló okmány volt az *ügyvédi diploma* első megjelenése, maga az eskü pedig – hivatási eskü lévén – első dokumentuma a *hivatásrenddőlő ügyvédség kialakulásának*.¹¹ Akkor is, ha – mint Zlinszky megjegyezte – a rendtartás az erkölcsi előfeltételeket kísérte meg szabályozni és biztosítani, „[k]épzettségére, gyakorlatra vagy szakvizsgára vonatkozó utalást nem találunk benne.”¹² Végeredményben tehát, bárki, aki letette az esküt, bekerülhetett az ügyvédek közé, és a testimoniális birtokában eljárhatott bármely perben. Vagyis az ügyvédség, mint hivatásrend a laikus ügyképviselők előtt még mindig nyitva állott.

Eredeti elképzelések szerint a rendtartást az uralkodó törvényi szintre tervezte emelni, ez azonban az ismert történelmi körülmények okán az 1723. évi országgyűlésre maradt. Az országgyűlés ekkor lényegében a már elfogadottá vált gyakorlatot foglalta írásba, deklarálva, hogy „ügyvédek nem más kép, hanem csak a szokott eskü letétele alatt” képviselhetik a peres feleket. Ekkor sem mu-lasztották el részletesen

felsorolni a legfontosabbnak ítélt tilalmakat: a „bőséges szó-váltások”, a költségszaporítások, a perek elhúzásának, a peres egyezkedéseknek mellőzését várta el a decretum. Az *ügyvédi tevékenység feletti ellenőrzés* a bírák kezébe került: bármelyik bírónak „feladatában áll a [...] terjengő szóváltásokat, [...] a mostantól jövőre használandó harmón túlmenő kifogásokat mellőzni.”¹³ Feltűnő a hangsúly-váltás: ekkor már többnyire nem az etikai kifogások jelentik a problémát, túlnyomó részt az *ügy vitelének szakszerűségével* kapcsolatosak a felsoroltak.¹⁴ Ezt a rendelkezést amúgy 1729-ben megismételték (ami a jogalkotás gyakorlatában rendszert a végrehajtás sikertelenségét sejteti).¹⁵ Az ügyvédek munkadíjának megállapítását a jogszabály továbbra is a bírák kezébe tette le, melynek során kellő tekintettel kellett lenniük „az ügyvédek tapasztaltságára, ügyességére s tett és teendő munkájukra”.¹⁶

Nos Leopoldus stb, emlékül hagyjuk a jelen okirat tartalma szerint, amely mindenki számára fontos, hogy hűségünk, Egregius Mathias Jambrekovich, a Magyarországi Két Fórum Ügyvédje a mi bírói táblánk előtt, a Brevium Judiciorum második ünnepnapján, amelyet a vasárnapi Invocavit-nek szentelt a mi szabad és királyi városunkban, Tyrnávn személyesen megjelent, azzal a szándékkal, hogy mi, a megnevezett Magyar Királyságunk ügyvédei (ahogy más örökletes országainkban és tartományainkban tiszteletben tartják) esküdtünk arra, hogy a legfontosabbak mellett kötelezően és szívesen állunk, ami jövőbeli tartózkodásig érvényes, azaz: Én, Mathias Jambrekovich, esküszöm az Élő Istenre, és annak Szentséges Szűzanyjára,

Máriára, valamint minden szentre és Isten választottjaira, hogy mindazoknak, akik segítséget és ügyük előmozdítását kérik tőlem bármilyen ügyben, amikor azt elvállalom, bármely személy, legyen az gazdag vagy szegény, elfogadása nélkül, az ellenérdekű fél figyelembevételével, annak kérését, bevezetését, támogatását, félelmét, gyűlöletét, szeretetét és tetszését háttérbe szorítva, Isten és az ő igazsága, valamint a törvények és a bejáratott királysági szokás szerint, a munkámért járó fizetéshez megfelelően, helyesen és hűen fogok szolgálni és segíteni a képességeim szerint, és nem fogom elhagyni a fő ügyemet jogi és elegendő indok nélkül, vagy akadályozni fogom azt. Így segítsen nekem Isten és minden szent. Ezért Mathias Jambrekovich felvett esküje alapján, hogy ő a két fórum előtt szabadon és biztonságosan járhasson el, és előmozdithassa fő ügyének egyeztetését, jelen levelek tanúsítják. Ezért a következő módon, melyet a javadalmazott Máté Jambrekovich bírát, arra kérjük, hogy mindkét fórumon szabadon és biztonságosan léphessen fel, és előmozdithassa fő ügyfelei ügyeit, jelen levélben tanúsítványt bocsátunk ki neki. Kelt a fent említett Szabad és Királyi Városunkban, Tyrnávenferiában, a közelgő Invokált vasárnap után, az Úr 1695-ik évében. elfogultsággal.”¹⁷

Hivatkozások:

¹ Varga Endre: *A hivatásos ügyvédi osztály kialakulása*. Budapest, 1937. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 3. p.

² 1567. évi 27. tc. 3.§.

³ Zlinszky János: *Az ügyvédség kialakulása Magyarországon és története Fejér megyében*. In: Farkas Gábor (szerk.): *Tanulmányok és források Fejér megye történetéhez 10*, Székesfehérvár, 1974. FML kiadványa, 28. p.

⁴ 1567. évi 27. tc. 4.§.

⁵ 1574. évi 34. tc. 2. §.

⁶ 1574. évi 34. tc. 1-5. §.

⁷ Statutum Per Advocatos Causarum, seu Procuratores Regni Observandum.

⁸ Varga 1937, 6. p.

⁹ Zlinszky 1974, 29. p.

¹⁰ Zlinszky 1974, 34. p.

¹¹ Varga 1937, 7. p.

¹² Zlinszky 1974, 34. p.

¹³ 1723. évi 38. tc. 4.§.

¹⁴ Varga 1937, 11. p.

¹⁵ 1729. évi 43. tc. 11.§.

¹⁶ 1723. évi 38. tc. 6.§.

¹⁷ Wenzel Gusztáv: *Visszapillantás az előbbi magyar királyi Curiának 1724–1769-iki működésére*. Budapest, 1875. 119. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: I. Lipót arcképe. Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/I._Lipót_magyar_király#/media/Fájl:Lambert-van-den-Bos-Schauplatz-des-Krieges_MG_9475.tif. Letöltve: 2025. december 01.